

SYMBOLIKA 28. ZÁŘÍ A 28. ŘÍJNA

Ing. Dalibor Plichta, politolog

SYMBOLIKA 28. ZÁŘÍ A SYMBOLIKA 28. ŘÍJNA

Doc. PhDr. Jan Rataj, CSc.

POLITICKÉ PROMĚNY SYMBOLIKY SVATOVÁCLAVSKÉ TRADICE A TRADICE 28. ŘÍJNA V MODERNÍCH ČESKOSLOVENSKÝCH A ČESKÝCH DĚJINÁCH

Doc. PhDr. Luboš Kohout, CSc.

KE SPORŮM O DĚJINNÉ MÍSTO 28. ŘÍJNA 1918

SYMBOLIKA 28. ZÁŘÍ A SYMBOLIKA 28. ŘÍJNA

Ing. Dalibor Plichta, politolog

Hovořit o symbolikách dvacátého osmého září a dvacátého osmého října a postavit je v jakémsi příměru proti sobě lze pouze tak, že bude i na dvacáté osmé září hleděno stejným způsobem jako na dvacátý osmý říjen, totiž jako na politickou ideologii.

Nebude to žádný prohřešek na památce knížete Václava. Protože ačkoli je dvacáté osmé září vydáváno především za svátek církevní, připomínající Václava jako křesťanského světce a českého patrona (což není totéž jako být patronem českého státu!), má tradice dvacátého osmého září patrně již od svých počátků také svou stránku ideologickou, politickou, nikoli pouze náboženskou.

Bude-li zde tedy řeč o politické stránce, o politických implikacích svatováclavského kultu, nebudeme se dotýkat samotné osoby knížete Václava. Nebudeme mluvit o jeho křesťanských ctnostech, opravdovosti jeho víry, míře jeho vzdělanosti. Nebudeme ani rozebírat a posuzovat jeho úmysly. Ponecháme samu osobu světce stranou a budeme se zabývat pouze politickou stránkou kultu, který byl na Václavovu osobu naroubován.

Politická a náboženská stránka jsou dvě různé věci, které spolu nemusí mít nic společného – třebaže spolu mohou být spojovány, jak o tom ostatně svědčí stále znovu se vracející snahy některých politických sil, učinit z náboženského a kulturního Václavova významu jeden z nástrojů své politiky, využít tragické smrti a zbožnosti knížete pro účely, o nichž se jemu nemohlo ani snít.

V „Budování státu“ Ferdinand Peroutka v souvislosti s „habsburskou otázkou“ a s pokusy Karla Habsburka vrátit se na počátku dvacátých let na maďarský trůn vyslovil obecný soud, že „ještě nikdy nevzdala se minulost najednou“ a že „historie je přeplněna pokusy bývalých lidí a bývalých poměrů, kteří se snaží vrátit se“.

Jeho obecné konstatování se osvědčuje i dnes. Možná by byl Peroutka sám překvapen, jako dlouho se takové pokusy mohou opakovat v případě sil, kterým bylo už hned po první světové válce zatěžko a zcela proti mysli uznat, že její konec znamená i konec jistého způsobu politického myšlení, který se udržoval v politických kruzích centrálních mocností, a tím i jistých tradic, na nichž konzervativní síly – nejen v Rakousku-Uhersku – stavěly svou politiku zachování do té doby daných poměrů a možnosti udržovat se ve svých mnohonárodních říších různá národní hnutí na uzdě a bránit řadě národů v dosažení politické samostatnosti a svrchovanosti.

U nás tyto síly minulosti – a je třeba upřesnit, že jde o síly minulosti zdaleka ne pouze v českých zemích, nýbrž přinejmenším na území takzvané střední Evropy – pracují ke svému kýženému návratu kromě jiného tím, že se (nikoli poprvé) snaží podněcovat obnovení tak zvané svatováclavské tradice, tradice, která těmto silám vyhovuje, zvláště když jí a její obsah přizpůsobily svým zájmům a cílům.

A tak jsme stále znovu svědky zlehčování a přímého popírání významu dvacátého osmého října a naopak pokusů vyzdvihovat tradici dvacátého osmého září nebo dokonce učinit dvacáté osmé září státním svátkem místo dvacátého osmého října.

O důsledcích, které by taková změna přinesla a jejichž obsah by byl větší, než si řadový občan dokáže v této chvíli představit, se z dobrých důvodů nemluví, především o nich nemluví navrhovatelé této změny.

Každá taková symbolika, pokud se stane ideologií státu, tvoří přece úhelné kameny jeho politického společenství, představuje obecně přijímané nebo oficiálně platné vodítko politického programu a působení státu, ale konec konců i smysl jeho trvání.

Francouzská republika se hlásí k pádu Bastily, ke dni symbolizujícímu konec absolutismu a počátek nové éry, éry občanských práv a demokracie. Belgie slaví svůj státní svátek v den dosažení nezávislosti, dnešní Německo staví symbol své státnosti na dni přijetí nové demokratické ústavy. Jinde se symbolika státnosti váže například na nástup dynastie nebo den narození monarchy, případně na den zasvěcený patronu země.

Všude je státní symbolika výrazem vůle rozhodujících sil ve státě a má upevňovat nejen stát, ale i jeho společenský řád odpovídající ideám, v jejichž duchu byl stát vytvořen, ustaven.

Tam, kde dochází k odklonu od původních idejí a symbolů, může být za jistých okolností ohroženo trvání nejen režimu, ale i samotného státu, případně jeho samostatnosti a nezávislosti.

Příznaky takového vývoje se objevují, i když zatím ne příliš výrazně, i u nás. Dvacátý osmý říjen jako symbol naší novodobé státnosti je různými našimi politickými osobnostmi slaven vlašně: Senátor Benda nebo poslanec Tollner přišli již dokonce s návrhem zavést jako státní svátek místo dvacátého osmého října nebo vedle něho dvacáté osmé září.

Některým lidem se mohou takové nápady jevit jako bezvýznamný okrajový jev, kterému není třeba věnovat pozornost. Ale k tomu, abychom se na tuto věc mohli dívat jako na okrajovou záležitost, neměl by tento jev být článkem řady podobných „okrajových“ jevů. Stačí připomenout takovou „maličkost“, jako že polistopadový režim poprvé v naší novodobé historii jmenoval ministrem školství katolického kněze Piřhu, který před svým jmenováním veřejnosti nikdy neprozradil svůj kněžský stav (a prozradil to na něho někdo jiný), neboť jeho stav měl české veřejnosti zůstat utajen, aby nebyla varována a nezbystrčila včas pozornost. Ne náhodou ministerstvo školství dalo za jeho ministrování svoje doporučení k používání učebnice dějepisu „Dějiny zemí Koruny české“, kde se to hemží takovými perlami jako že „doba vlády Franze Josefa byla zlatým věkem českého národa, o legiích ani nemluvě. Jiným článkem tohoto řetězu je i propagace a doporučení dalšího katolického kněze a člena jezuitského (?) řádu, na příštího prezidenta – a to v národě, v němž jen malá menšina obyvatelstva žije náboženským životem katolické církve. A mohli bychom mluvit o dalších takových člancích: o snaze vnutit Praze a českému národu obnovu Mariánského sloupu, který byl v Praze postaven na oslavu výročí vítězství katolické strany a Habsburků v třicetileté válce, které vedlo ke ztrátě české samostatnosti. Ale patří do toho řetězu i ochota některých svatováclavsky orientovaných našich politických kruhů problematizovat platnost těch dekretů prezidenta Beneše, které se týkají odsunu, zabavení majetku a zbavení ob-

čanství provinivších se Němců a Maďarů. Patří sem i organizování takových akcí, jako bylo „Smíření“. A je třeba si povšimnout i skutečností, že jsou to především provozovatelé a obnovovatelé „svatováclavské tradice“, kdo mlčí k tvrzením, jež stále znovu slyšíme především od odsunutých bývalých českých Němců a jejich politických přátel a spojenců, totiž že vznik Československé republiky (ale i dalších nových států), po porážce mnohonárodních Centrálních mocností v roce 1918, byla chyba. A ne pouze chyba, nýbrž dokonce potrat, „missgeburt“, jak tomu říkají Němci, kteří se nechtějí smířit s výsledky dvou světových válek, které začali a prohráli.

Tradice dvacátého osmého října se podle těchto kruhů se jaksí nehodí ani do naprogramovaného smíření, ani do již prováděné revize výsledků druhé světové války.

Ale nehodí se podle nich ani do stejně naprogramované „integrované“ nebo „integrující se“ Evropy, jak ji narýsovali a jak ji uskutečňují její nejhrošlivější stoupenci – Němci.

A že dvacátý osmý říjen jako státní svátek vzniku samostatného státu nezapadá do světového pořádku, jak si jej představují a jak jej určují síly globalizace, o tom není třeba ztrácet slovo.

Všem těmto silám se dvacátý osmý říjen zcela přirozeně musí jevit jako symbol skutečnosti, která je nežádoucí, jako státní svátek, který se stal přežitkem, anomálií, stejně je pro ně přežitkem sám národní stát a nakonec sám národ.

Pro uskutečnění svých záměrů potřebují tyto síly směřující k vytvoření nových impérií vštěpovat lidem (pokud jsou ochotny do jisté míry se na lidi ohlížet) docela jiné symboly než symboly národní a státní samostatnosti a nezávislosti.

U nás se k tomu těmto kruhům hodí symbolika svatováclavská, zvláště když si ji ke své potřebě přizpůsobily, přesněji řečeno zjednodušily a ochudily.

Den dvacátého osmého září 935 není totiž jenom dnem zavraždění knížete Václava, dnem mučednické smrti významného křesťana. Stalo se tehdy i něco jiného – a pro naše dějiny velice významného na celá další staletí.

Co to bylo? Jak píše Dušan Třeštík ve svém díle „Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935)“, stalo se zároveň se zavražděním knížete Václava i toto:

„V pondělí dvacátého osmého září roku 935 se brzy po šesté hodině ranní zrodil český stát, který trval tři čtvrtiny tisícletí. Boleslavův čin byl totiž počátkem sjednocení českých kmenů a jejich podřízení jednotné státní správě, vybudování velkého českého vojska a silného státu, který mohl vzdorovat hrozbám bavorského Arnulfa i saského Jindřicha a jeho nástupců.“

I Václav si ovšem uvědomoval, že je třeba sjednotit svářící se česká knížata, sjednotit je a podřídit jedné, ústřední moci, vybírat od nich daně, vytvořit z rozdrobené země silný stát s dostatečně silným vojskem, aby se mohl ubránit svým bavorským a saským sousedům. Nepochybně i Václavovi nebylo po chuti odvádět oněch 120 vybraných volů a pět set hřiven stříbra jako tribut nejprve bavorskému Arnulfovi a od roku 929 saskému Jindřichovi. Ale nedokázal se k odporu odhodlat. Tuto úlohu s trochou štěstí splnil právě Boleslav. Sjednotil Čechy, podřídil je jednotné státní správě, vybudoval velkou armádu a zahájil s ní dokonce výboje. Vztah jeho knížectví k římské říši dostal jeho zásluhou podobu „jakési velmi volné unie, která rozvoji českého státu nijak nebránila“, jak píše Třeštík v citovaném svém díle.

Je zajímavé, snad dokonce příznačné, že ctitelé svatováclavského kultu den dvacátého osmého září s těmito pro české dějiny velice důležitými skutečnostmi vůbec nespojují a dosah událostí z dvacátého osmého září, souvislost tohoto dne s vytvořením českého státu přehlízejí. Patrně ni-

koli nedopatřením. Pro ně je dvacáté osmé září dnem mučednické smrti křesťanského knížete, který se přičinil, aby se Čechy poté, co byla zničena Velkomoravská říše, odpoutaly od slovenského obřadu a přimkly se k obřadu latinskému a otevřely se kulturnímu vlivu Západu, zprostředkovanému tehdy hlavně Bavory, Franky a Sasy.

Dvacáté osmé září, spojované jimi pouze s násilnou smrtí Václavovou, stalo se pro ně záminkou k oslavování „oddaného splynutí českého národa s křesťanskou vzdělaností“, přestože křesťanská vzdělanost už u nás byla doma tři čtvrti století. Pro ctitele svatováclavského kultu je křesťanskou vzdělaností pouze vzdělanost křesťanství západního.

A tak je z těchto důvodů pak Václav vydáván za „mocného přímluvčího za celé české plémě v nebesích“. Svatováclavská ideologie, jak byla pěstována zvláště za tak zvané Druhé republiky a za protektorátu a jak je pojmána jejími stoupenci i dnes, ať přímo nebo nepřímo oslabuje myšlenku samostatné české státnosti, důležitost a význam vlastního českého státu.

Stále jsou v Evropě síly, jimž se český stát nehodí do jejich mocenských tužeb. U těchto sil pak nacházejí oporu a povzbuzení a těmto silám vědomky nebo nevědomky přísluhují i ty české politické kruhy, které dávají přednost symbolice dvacátého osmého září před symbolikou dvacátého osmého října, symbolice, která je spojena s Václavovým aktem poddání se a s přijetím ochrany, a odevzdává se pod ochranu nejen nebes, ale což je podstatnější a horší, pod ochranu cizí politické a vojenské moci.

Kdyby se kult knížete Václava, tohoto „přímluvčího na nebesích“, měl stát základem státní ideologie a kdyby se dvacáté osmé září mělo stát nejvýznamnějším státním svátkem, jak si to někteří politikové u nás přejí, znamenalo by to velký krok zpátky. Krok, jehož dosah si naše veřejnost v této chvíli namnoze nedokáže uvědomit. Tato navenek skoro jen vnějšková změna v kalendáři – znamenala by však začátek posunu týkajícího se občanova postavení v jeho politickém prostředí.

Z postavení sebevědomého občana demokracie a člověka usilujícího o naplnění jeho přirozených a nezadatelných práv, byl by zatlačován do postavení pokorného prosebníka skládajícího své naděje v přízeň nebe a vrchnosti a odkázaného na jejich milost.

Instituce a mechanismy demokracie by se v takovém případě dostaly až na druhé místo. Znovu by se ve veřejném životě začaly objevovat osoby, které by byly o úradcích nebes lépe zpraveny než „obyčejní“ lidé nebo jejich politici a mluvčí. Objevily by se samozvané morální a „duchovní“ autority, které by ze správy veřejných záležitostí – politiky – chtěly udělat svou služku.

Občané by ztratili, aniž by to možná zprvu pozorovali, část svých politických práv. Stát by přestal nebo přestával být jejich státem.

Osmadvacátý říjen naproti tomu je a měl by trvat jako symbol nabyté, vybojované národní politické plnoletosti a svéprávnosti, která chce po staletích nesvobody stát na vlastních nohou.

Ale měl by být i připomínkou úspěšného vstupu českého respektive československého státu jako rovnoprávného a svrchovaného aktéra na mezinárodním politickém jevišti.

Nezávislost získaná dvacátým osmým říjnem a mírovými smlouvami uzavřenými po skončení první světové války, z této nezávislosti plynoucí vystupování v mezinárodní politice, to jsou ovšem postoje, které je stěží možno smířit s duchem tradiční symboliky dvacátého osmého září. Její součástí je totiž naopak uznávání české závislosti a nesamostatnosti, přijímání ochrany a souhlas s tím, že ta tuto ochranu budeme platit tribut.

Oživování svatováclavské tradice a symboliky v současné době vychází vstříc pokusům starých sil obnovit v rámci daných nebo vytvářených možností a formou přizpůsobenou dnešku onu starou podobu vztahu mezi českým národem a národem, který byl nositelem zašlé nadvlády nad námi. To pokud jde o nás. V obecné rovině jde tu o snahy znovu podřídit malé národy a jejich státy hegemonům nových mnohonárodních politických struktur. Proto se nám stále znovu říká, že národní stát je přežitkem.

Další složkou říjnové symboliky v protikladu k symbolice zářijové je důsledné zesvětštění politiky, snaha o její zpozemštění a demokratizaci, oproštění od posledních stop teokracie. Politika v duchu dvacátého osmého října není službou žádné Prozřetelnosti a je výlučnou záležitostí občanů a uspokojování jejich zájmů.

Dvacátý osmý říjen je výzvou k zachování nezávislosti a svrchovanosti našeho státu. Proto je tak cizí a nepříjemný těm, kdo by chtěli pod rouškou vytváření nějaké univerzální říše podobné Sváté říši římské národa německého, pod rouškou nějakých nadnárodních celků odstranit nakonec všechny národní státy, aby nic nestálo v cestě podle představ států velkých a silných. Snahy o revizi výsledků druhé, ale i první světové války sbíhají se přitom s politikou vytváření globálního státu a globálního pořádku podle představ nadnárodních koncernů.

Za těchto okolností je dnes symbol dvacátého osmého října pro svůj obsah časovější a naléhavější, než snad byl před půl stoletím, kdy mnohé z obsahu dvacátého osmého října se mohlo zdát neohrožitelnou a samozřejmou daností, kdy tento den a jeho symbolický význam jako by už nepotřeboval být válečnou korouhví národní politiky, neboť jsme dosáhli svého a domnívali jsme se, že co máme, máme s konečnou platností.

Za příchyllost k osmadvacátému říjnu a za to, že mu dáváme přednost před dvacátým osmým zářím, se nepotřebujeme ospravedlňovat ani nikomu omlouvat.

Je výrazem našeho ctění hodnot, které jsou pro novodobou demokratickou společnost hodnotami samozřejmými a které jsou součástí demokratické politické kultury – k níž patří i samostatnost a nezávislost národů a jejich států.

Za srovnání s dvacátým osmým zářím nemůže dvacátý osmý říjen vycházet jinak než jako symbol šťastnější, bohatší i bližší naší době a jejímu demokratickému vyznání. Měli bychom si stále uvědomovat, že probíhá bitva nejen o naši historickou paměť, ale také o duši českého národa.

Předneseno 28. září 1999 na večeru Nezávislé skupiny „Věrní zůstaneme“, konaném v místnosti státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

POLITICKÉ PROMĚNY SYMBOLIKY SVATOVÁCLAVSKÉ TRADICE A TRADICE 28. ŘÍJNA V MODERNÍCH ČESKOSLOVENSKÝCH A ČESKÝCH DĚJINÁCH

Doc. PhDr. Jan Rataj, CSc.

Svatováclavská tradice je kontinuálně nejstarší českou historickou tradicí. Od 10. století se kníže Václav stal středověkým „věčným panovníkem“ Čechů, ochráncem českého státu na nebesích, později i symbolem českého bojovníka (svatováclavské kopí bývalo neseno do boje v čele českých vojsk), jeho obraz byl na mincích českých panovníků, na zemských i královských pečetích, hymnou starých Čechů se stal Svatováclavský chorál. Vyvrcholením středověkého svatováclav-

ského kultu byla doba Karla IV., kdy česká královská koruna se nazývala svatováclavská a země Koruny jsou zeměmi svatováclavskými. Svatováclavská tradice byla vnímána v různých polohách. Na prvním místě se k ní hlásili bojovní čeští katolíci, kteří ve svatém Václavu spatřovali protektora svých snah o dominanci katolicismu v zemi. Hlásil se k ní i Jan Hus, husité (na husitské svatováclavské korouhvi byl nápis „Na Němce, zrádce Boží!“), Jan Amos Komenský i Jednota bratrská a podobně. Za protireformace se svatý Václav stal symbolem legitimacy katolicismu a habsburské dynastie v českých zemích.

Uvnitř samotného katolicismu, počínaje Bohuslavem Balbínem, se svatý Václav stal záštitou odporu vlasteneckých českých kněží proti germanizaci a tak byl také v 19. a 20. století znacionalizovaným německým klérem v pohraničí a smíšených oblastech pochopen. Básník Jaroslav Durych vzpomíná, jak němečtí katoličtí kněží a bohoslovci odmítali svátek 28. září, neboť v něm viděli nikoliv svátek zemského patrona, ale Čecha: „Nejbigotnější německé živnostnice nutily na den svatého Václava český personál k všední celodenní práci, v mnohých obcích nechtěl německý lid na ten den do kostela.“

Do novodobého politického života vstoupili Češi v roce 1848 shromážděním a mší pod sochou svatého Václava od Jana Jiřího Bendla na Koňském trhu. Odcizením mezi českým národním hnutím, které svůj program demokratizovalo, liberalizovalo a nacionálně radikalizovalo, a katolickou hierarchií, českou historickou šlechtou i katolickým politickým stranictvím – táborem, jež zůstal až do posledních dnů monarchie konzervativně loajálně dynastickým, ovlivnilo v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století podobu svatováclavské tradice. Především katolickým světcem zůstal svatý Václav pouze aktivním katolíkům a prohabsburským monarchistům. V českém národním povědomí ustoupil jinému obrazu knížete Václava – vůdci blanických rytířů, jež mečem spasí národní práva Čechů. Tento obraz ovlivnil stylizaci svatého Václava na novém Myslbekově pomníku na Václavském náměstí. Kromě toho svatováclavská tradice byla v národním hnutí masivně překrývána tradicí husitskou, která byla vnímána jako bližší tehdejší ideálům svobodného myšlení a národního sebevědomí. Touto proměnou bylo dokonce zasaženo i tradiční svatováclavské posvícení 28. září. Trhovci se neomezili pouze na obrázky svatého Václava, ale nabídku i v tento den rozšířili o obrázky Jana Husa a Jana Žižky.

Národní patos svatováclavského kultu vedl rakouské úřady při protičeské perzekuci v prvních letech první světové války k zákazu svatováclavského chorálu a zobrazení českých svatováclavských korunovačních klenotů.

V letech 1914–1915 byla svatováclavská idea aktualizována českými monarchistickými krajany v Rusku, kteří tlumočili carovi prosbu na osvobození západních Slovanů a doufali, že „koruna svatého Václava zazáří v paprscích koruny Romanovců“. U první československé zahraniční vojenské jednotky – České družiny v Rusku, z níž vznikl pluk svatého Václava, lze dokumentovat svatováclavské motivy ve výzdobě zemljanek, polních oltářů; byl využit i svatováclavský chorál a podobně. Po pádu romanovské monarchie a po podřízení legií v Rusku Masarykově Československé národní radě v Paříži byla v legiích svatováclavská symbolika nahrazena soudobou či husitskou symbolikou, odpovídající Masarykovým snahám o moderní demokratizaci.

Na sklonku války byla svatováclavská tradice využita českými katolickými monarchisty k pokusům o korunovaci Karla I. za českého krále a státoprávní úpravy habsburské říše, a tím i k záchraně habsburské monarchie. V tomto smyslu vedl s Karlem I. jednání katolický konzervativní politik olomoucký advokát M. Hruban.

Při koncipování demokratické a republikánské ideje nezávislého Československa v roce 1918 T. G. Masaryk svatováclavskou tradici pominul. Washingtonská deklarace z 18. 10. 1918 se z historických tradic výslovně zmiňuje pouze o tradicích husitské a českobratrské. Někteří svými

atributy se totiž svatováclavská tradice jevila jako přímý opak tehdejšího volání po „demokracii a svobodě vždy větší a větší“. Byla chápána jako „překonaná relikvie zašlé minulosti“ (J. Werstadt), jako záštita pro monarchistickou autokracii, autoritářství, jako tradice, která posiluje církevní i politický katolicismus. Tehdejší český katolicismus ovládli konzervativní tradicionalisté, křesťanskodemokratický směr se začal rozvíjet až v průběhu první republiky, ekumenický směr a snaha o dialog s českou sekularizovanou společností, měla u našich katolíků ještě větší zpoždění. Nepřekvapuje, že katolicismus se TGM jevil jako absolutní protiklad moderní demokracie. Roku 1913 napsal: „Katolicismus svou podstatou je tak aristokratický, že katolický stát a parlamentarismus je *contradictio in adiecto*“ (protiklad).

Později, v roce 1929, připustil, že katolické německé centrum je demokratickou stranou, ale dodal, že katolické státy jsou ideálním prostředím pro nastolení nedemokratických diktatur, protože diktátoři mají na co navazovat.

Washingtonská deklarace, jež tvoří základ tradice 28. října, odmítla výslovně monarchii a monarchy z boží milosti, výsady aristokracie a nadpráví církve ve státě a společnosti. Deklarací vůle společného státu Čechů a Slováků překročila rámec svatováclavské státnosti. Svrchovanosti a autoritě „věčného panovníka“ neodpovídala proklamovaná škála demokratických svobod, z nichž měla vycházet budoucí československá ústava i přihlášení se k zásadám americké Deklarace nezávislosti z roku 1776, včetně Lincolnova prohlášení lidských a občanských práv.

Nicméně představa o zásadní diskontinuitě mezi svatováclavskou tradicí a moderní státní tradicí 28. října se neujala. Domácí česká politika vyhlásila samostatný československý stát 28. října 1918 pod pomníkem knížete Václava. Datum 28. října 1918 zdobí čelo pomníku. Češi tak mají jedinečné místo své identity, kde se snoubí tradice jejich starobylé a moderní státnosti, místo národního spontánního shromáždění.

Státní tradice 28. října v první republice zastínila svatováclavskou. 14. října 1919 prohlásilo Revoluční Národní shromáždění zákonem 28. říjen za státní svátek. Den svatého Václava – 28. září se stal jedním z památných dnů. Vedle masarykovské interpretace 28. října, která se pojila s představou národně svébytné, ale též dnešními slovy občanské a otevřené společnosti, žila Kramářova, Dykova a Rašínova integrálně nacionální interpretace 28. října, vyzdvihující význam domácího národně osvobozenického boje a závazek utvoření skutečného československého národního státu.

Svatováclavská tradice si udržela prioritní a privilegované místo u katolické církve, ČSL a politizujících katolických literátů. I katolický tábor se výrazně odlišoval v interpretaci jejího obsahu. Pro konzervativní tradicionalisty, pokládající ČSR za heretický stát židobolševiků, židoanglů a svobodných zednářů, ale i pro nově vznikající fašisty byla svatováclavská tradice závazkem pro nastolení stavovského a nedemokratického státu, nejlépe monarchie. V druhé polovině 20. let na shromáždění Národní obce fašistické běžně vlály praporečky knížete Václava. Svatováclavský motiv sloužil i k apologetice vůdcovského principu. Křesťanskodemokratický směr, který představoval zejména předseda ČSL Jan Šrámek, vytrvale se snažil o vzbuzení důvěry TGM, naopak státotvorně propojoval svatováclavskou tradici s 28. říjnem a autoritou TGM.

Svatováclavské milénium roku 1929 znovu aktualizovalo symbol svatého Václava. Při této příležitosti TGM precizoval své pojetí svatováclavského odkazu.

Přihlásil se k interpretaci zdůrazňující propojenost ideje svatováclavské a husitské, ocenil význam starobylosti a civilizovanosti české státnosti 10. století i západní orientaci knížete Václava, v níž spatřoval projev politické prozíravosti. Vyzdvihl rovněž i některé jeho vzorové osobní vlastnosti jako „mravnost posvěcenou pravou zbožností“. Zde věren svému takzvanému pozitiv-

nímu náboženství nespojuje výslovně Václava s církví. Dále pak ocenil Václavovu vzdělanost. Proti chronickému, maločeskému komplexu části české elity TGM argumentoval principem, že není podstatné být velkým národem, ale slušným národem a kvalifikovaným národem – v naplnění těchto zásad spatřoval optimistickou perspektivu pro českou budoucnost.

Druhá republika, v níž se na podzim 1938 chopili moci tradiční odpůrci Hradu, vedení Beranovými agrárníky, Háčovými národními demokraty a větší částí českých fašistů, odmítla Masarykův i Benešův myšlenkový odkaz, demokratické tradice českých dějin, relativizovala jakýkoli československý výkon uplynulých dvaceti let, počínaje prvním odbojem a legionáři. Masarykova demokratická modernizace české politiky, geopolitická orientace na západní demokracie, hodnoty občanského českoslovenství byly odmítnuty jako cizorodé „kořeny zla“.

Oslavy dvacátého výročí Československé republiky byly po Mnichovu odvolány a 28. říjen 1938 vládním rozhodnutím proběhl jako obyčejný den.

30. listopadu 1938, po svém zvolení prezidentem Česko-Slovenské republiky, Emil Hácha vkleče před stojícím pražským arcibiskupem kardinálem Karlem Kašparem políbil lebku svatého knížete Václava. O den později jmenovaná Beranova vláda po složení ústavního slibu zahájila svou práci katolickou mší a společnou svatováclavskou modlitbou ministrů. Oba akty, za konfesijně neutrální první republiky nemyslitelné, vyzdvižením svatého Václava na státní piedestal demonstrovaly **konzervativně autoritářskou orientaci nového režimu. Státnost druhé republiky tak programově zpřetrhala kontinuitu s moderními svobodomyšlnými hodnotami Washingtonské deklarace z roku 1918, z nichž vycházela prvorepubliková idea státu.**

Druhá republika se zřekla hodnot otevřené multikulturní společnosti, pluralitní parlamentní demokracie, principu diskuse, liberalismu, humanity, socialismu, svobody tvorby, občanských svobod, elementární rovnosti, racionality. **Náplň nové, nyní již závazné ideové doktríny, prosazované vrchnostenským nekontrolovatelným státem, tvořily nacionalismus xenofobního a rasistického typu, vůdcovský či elitárně hierarchistický antidemokratismus, kult poslušného a ukázněného bojovníka a průkopníka, očistného násilí a osvícené diktatury, víry a věrnosti.**

Svatý Václav jako symbol christianizace Čech a pevného svazku církevní a světské sféry historicky ospravedlňoval katolický fundamentální atak v druhé republice, k němuž vyzval pražský arcibiskup Karel Kašpar v pastýřském listu „Jednota v pravdě a lásce Kristově“. Katolicismu bylo v druhé republice opět přiznáno privilegované postavení a nadprávi, které ztratil za světské demokracie první republiky respektující svobodu svědomí a náboženského vyznání. Mluvcími českého katolicismu se stali konzervativní preláti, militantní katoličtí intelektuálové a katoličtí fašisté, zatímco křesťanskodemokratičtí stoupenci dialogu s českou sekularizovanou společností i ostatními církvemi byli uvnitř katolického tábora ostrakizováni a vypuzeni z politického života. Katoličtí fundamentalisté pod heslem „Katolictví zákonem!“ chtěli nastolit „služebnost státu Bohu“ a vytvořit nenarušitelné spojení katolictví s českou národní identitou, z níž měli být nekatolíci vyloučeni. Pod svatováclavským praporem rozpoutali v druhé republice řadu politických a kulturních čistek. Proti myšlení moderního světa, židům, ateistům, jiným vyznáním oprášili nejen své starobylé nesnášenlivé stereotypy, ale nechali se inspirovat soudobými autoritářskými stavovskými modely katolického původu. Politická slepota, touha po odvetě, zášť k demokratům dovedly české integrální katolíky až k nepokrytému stranění nacismu.

Svatováclavská státnost spojovaná s ideou podřízenosti slabého českého státu mocnému sousedu navyšovala dominantní úlohu katolické církve v českém národě, který prý svou spásu nemůže očekávat od vlastní slabé světské moci, ale pouze od křesťanského universalismu.

Březnový rozpad česko-slovenské státnosti v roce 1939 předznamenala rovněž vědomá devalvace a zeslabení tohoto pojmu i z české strany. Nová vládní garnitura se vrátila **k předválečné české historické státnosti**. Československou státnost zasunula do pozadí jako nový, neorganický, umělý prvek v českém politickém myšlení, do značné míry „vylhaný“ versailleskou mírovou konferencí. Ideolog druhé republiky Emanuel Vajtauer v tomto duchu utvrzoval českou veřejnost: „Pokladník ve Versailles nám vyplatil více, než měl. Vracet přeplatek, když už jsme s ním dvacet volně naložili, je trudné. Ale co naplat!“ **Koruna knížete Václava však nebyla korunou Slováků ani Rusínů a proto se svatováclavská státnost nestala potřebným tmelem celostátní integrity**. Příčinu laxního až mátožného postupu prezidenta Česko-Slovenska E. Háchy ke slovenskému separatismu, který znepokojoval skupinu českých vládních činitelů (J. Havelka, A. Eliáš, L. K. Feireabend, V. Klumpar, H. Masařík) nalezneme v politické zповědi Emila Háchy Adolfu Hitlerovi v Berlíně 15. března 1939. Podle záznamu německé strany Hácha nespátroval v odtržení Slovenska problém, neboť „byl už dávno přesvědčen, že různé národy tohoto státního útvaru nemohou žít pohromadě“.

Základním atributem druhorepublikové svatováclavské státnosti byla rezignace ze samostatnosti a nezávislosti, k níž dospěla česká politika v průběhu první světové války. Skutečnost, že Češi, Slováci a Rusíni měli poprvé v moderní době svůj stát, který se začal samostatně chovat i v mezinárodních vztazích, byla vnímána jako neblahý výstřelek. Svrchovanost prý byla hazardem nad naše síly, který ve svých důsledcích ohrozil národní existenci Čechů. Za těchto okolností nepřekvapí, že po Mnichovu v kruzích tradičně konzervativní české předrepublikánské elity a u části mladé protirakouskými emocemi nezátížená generace se objevuje austroslavistická nostalgii. Setrvání českého státu v rámci rakouského soustátí bylo prý organické. Idealizovaný obraz rakouské monarchie byl obrazem dynamiky českého národního rozvoje. V české habsburské provincii byla prý zachována česká národní čistota, kdežto po nastolení ČSR byla ohrožena pronikáním cizích žilvlů a cizích ideologií jako nikdy předtím. Habsburský konzervativní sen nebylo možno znovu opakovat. Monarchie zanikla v roce 1918 a Rakouská republika se rozplynula v Ostmarce v roce 1938. Staré austroslavistické schéma se přetvořilo v germanoslavismus. Češi jakožto nejvyspělejší slovanský národ, krví německé rase nejbližší (!), měl pod německým ochranným deštníkem a vlivem sehrát významnější úlohu než ostatní slovanská plemena, která se stanou objektem německé geopolitické rozpínavosti. Česká veřejnost byla vládní propagandou matena ničím nepodloženými úvahami o existenci česko-německé spolupráce a možnosti československého přiživování na německé expanzi. Beranova pravice vyslovila souhlas s mnichovským řešením i se ztrátami. Smutnou kuriozitou v dějinách diplomacie jsou úvodní slova česko-slovenského prezidenta Emila Háchy při přijetí Adolfem Hitlerem 15. března 1939, v nichž ujistil nacistického vůdce, že československé prezidenty T. G. Masaryka a Edvarda Beneše téměř neznal (neopomenul podotknout, že u jednoho setkání s Edvardem Benešem „došlo k různicím“), že režim Československé republiky mu byl cizí, stejně jako myšlenka československé nezávislosti. Nacistický vůdce později se zadostiučiněním uvažoval o českém specifickém fenoménu, který nenalézal u jiných národů – existenci silného proudu uvnitř české elity, který **nedoceňuje význam vlastní státní svrchovanosti**: „Jak jinak si vysvětlit onu skutečnost, že čeští důstojníci, když jsme při našem vstupu do Československa přejímali jeho vojenskou výzbroj, nám ihned nabízeli své služby.“ Jak jinak by starý rakouský úředník Hácha mohl tak správně rozumět historii samostatného Československa a jak jinak než z nejhlubšího přesvědčení se mohl rozhodnout k cestě k němu, k šéfovi? „Kdyby tomu tak nebylo, Češi by náš vpád vítali zcela jinak než plácem a nenařídili by během pouhých 45 minut předání všech i těch nejodlehlejších služeben.“

Nové historické zdůvodnění vazalské české státnosti ve vztahu k Třetí říši vznikalo na popud premiéra Rudolfa Berana mezi agrárními publicisty (Emanuel Vajtauer), katolickou pravici (Řád, Národní obnova, Josef Scheinost) a v okruhu prezidenta Háchy (medievalista Josef Kliment).

Svatováclavská státnost vyjadřovala odevzdanou víru vazalského etnika a státu, že mu svatý Václav nedá zahynouti, zároveň utvrzovala českou poplatnost a lenní vztah k Německu. „I my musíme dnes jít podobnou cestou“ aktualizoval svatováclavskou tradici kanovník B. Stašek, „očekávající ovšem, že i dnešní Německo bude s námi jednat s toužou velkorysou generózností a taktem, jako se choval Jindřich I. k našemu svatému Václavu a k české zemi, jíž ponechal všechny atributy její osobitosti a samostatnosti a všechny možnosti politického, hospodářského i kulturního rozvoje“. Beranova vláda se vyčlenila z participace na světové politice. Němci byli označováni za jedinou možnou spojnicí Čechů s Evropou. Provincionalizace Česko-Slovenska v obruči německé střední Evropy nalézala podporu v častém zdůrazňování české malosti v protikladu s německou velikostí. Vládní kruhy druhé republiky akceptovaly nacistické pojetí střední Evropy a připustily, že český národ žije v geopolitickém podnájmu v německém životním, sídelním a hospodářském prostoru. Vedly kampaň za konečné smíření Čechů s Němci. **Osudové chyby byly shledávány pouze na české straně.** Hitlerovo Německo bylo prezentováno české veřejnosti jako velký, silný soused, možný partner ve spolupráci, lenní pán a ochránce zbytkového Česko-Slovenska, osvoboditel od benešovské parlamentní demokracie a závislosti na Francii a SSSR. Obraz Němce Třetí říše – nacisty – byl obrazem gentlemana, velkého učitele Čecha a vzoru pro totalitarizující politické, ekonomické, kulturní i sociální přeměny. Projevovala se snaha imitovat německou národní povahu, charakter i mentalitu v národně socialistickém pojetí. Němec demokrat, antifašista a Němec židovského původu se octli v kategorii národních nepřátel. Více než ke smíření přispěla kampaň k erozi českého národního sebevědomí před 15. březnem 1939.

K svatováclavské státnosti se přihlásili i čeští fašisté. Svatováclavský akcent obsahovalo i provolání Českého národního výboru (Národní obec fašistická, Vlajka, Akce národní obnovy a další) z 16. března 1939, v němž chtěli fašisté uchopit moc. Ve svatováclavské státnosti spatřovali protiklad první republiky, jíž pokládali za loutkový stát židů a svobodných zednářů. Nadto demokratické principy, které tento stát aplikoval v mezinárodních vztazích, znemožňoval realizaci českého fašistického expanzivního imperiálního programu. Ten však mohl být naplněn ve svatováclavském spojení s Třetí říší. Původní protiněmectví českého fašismu bylo zatlačeno přitažlivostí ideologické spřízněnosti. Čeští fašisté však nikdy neakceptovali svatováclavský motiv podřízenosti Němcům. Podle ideologa Vlajky Václava Cyphellyho kníže Václav nebyl poplatný tributem vůči Jindřichovi I. Z jeho strany prý šlo pouze o dobrovolný projev čistého přátelství a ideového a bojového kamarádství.

Druhorepubliková svatováclavská státnost plynule přešla i do protektorátu, který likvidoval poslední znaky české státnosti.

Brzy po vyhlášení protektorátu vládním nařízením č. 219/1939 Sb. přestal být 28. říjen státním svátkem i pamětním dnem. Ve svatováclavské tradici byl zvýrazněn moment podřízenosti, odpovídající háčovskému heslu „Být dobrým Čechem a spolehlivým příslušníkem Říše!“ **Háchův okruh** se pokoušel argumentací svatováclavskou státností aktualizovat středověký právní svazek mezi českým státem a svatou říší římskou a legitimizovat tak české národní pojetí autonomie protektorátu. Češi měli akceptovat „ochranu malého národa vedoucím národem“, národně socialistické „hodnoty“, pomáhat vítězství říše ve válce a postihovat „protiprávní“ odboj. Povinnost německého lenního pána bylo držet své závazky vůči vazalovi, tj. kulturně národní autonomii.

Dezinterpretace svatováclavské tradice v protektorátu stále více souzněla s říšskoněmeckými a sudetoněmeckými falzifikacemi českých dějin. Kníže Václav posloužil k historickému zdůvodnění oprávněnosti začlenění českých zemí do velkoněmecké říše a mravnosti kolaborace. Již 19. března 1939 politický sekretář státního prezidenta Emila Háchy docent Josef Kliment v Národní politice v článku „Obnovuje se Svatá říše římská“ projevoval vazalskou pýchu,

že Češi jsou součástí obnovené říše římské německého národa jako první neněmecký národ a vyjadřoval touhu „osvědčit i takové hodnoty, aby nás i dnešní říše mohla po vzoru našich předků považovat za svého nejlepšího neněmeckého člena“ a „zlatý klenot německé říše římské“. Svatý Václav byl protektorátními činiteli stylizován jedním dechem jako „první uvědomělý hlasatel českého dorozumění s Říší, národní světec a dědic české země“. Obraz svatého Václava se ocitl na protektorátní bankovce nejvyšší nominální hodnoty (5000 K), s jeho jménem byl i spjat projekt největšího protektorátního propagandistického velkofilmu, jenž k úlevě mnohých českých herců nebyl dokončen. V protektorátní interpretaci svatováclavské tradice byl zvýrazňován motiv bratrovraha Boleslava I., bránícího se mečem expanzi říše. Jeho osobnost personifikovala údajnou marnost a sebevražednou škodlivost odboje. Mezi Boleslavem I. Ukrutným a Benešem Krvavým (tak zněla protektorátní titulatura československého prezidenta v exilu) byla shledána přímá paralela. **Vyvrcholením kolaborantského zneužití svatováclavské tradice v protektorátu** bylo předání klíčů od českých korunovačních klenotů Emilem Háchou zastupujícímu říšskému protektorovi Reinhardu Heydrichovi ve Svatováclavské kapli chrámu svatého Víta v Praze 19. listopadu 1941.

Ceremoniál symbolizoval totální svrchovanost nacistů nad českým národem. Ještě monstróznější akcí byl slib českého národa u pomníku svatého Václava na Václavském náměstí v Praze dne 3. července 1942, jímž vyvrcholily masové manifestace na náměstích českých měst proti atentátu na Reinharda Heydricha. Předseda protektorátní vlády Jaroslav Krejčí zde pod nacistickou režii a za uměleckého doprovodu chóru Národního divadla deklamoval: „... žádný poctivý Čech nemůže a také nesmí v budoucnosti dopřát nejmenšího sluchu nepřátelům Říše, nejméně však úhlavnímu nepříteli českého národa, zaprodanci Benešovi. Celý svět má slyšet, že se jednotně známe k Velkoněmecké říši a svorně zatracujeme její nepřátele!“

Adolf Hitler Háchovu a Klimentovi kolaborační státoprávní konstrukci odmítl jako „směšné formálnosti“. Protektorátní svatováclavskou státnost chápal jako účelový instrument ovládnutí českého etnika do konečného řešení české otázky. „Háchu musíme prezentovat jako jednoho z největších mužů světa, pokud Čechům nechá závěť, která bude znamenat jejich konec. Jeho jméno musí být vyslovováno jedním dechem se jménem krále Václava, aby se na něho mohl odvolat každý zbabělec. Jeho následník? Jen žádný chlap! Budeme vždycky vycházet lépe se zbabělci než se statečnými muži. Čechy nejlépe vyřídíme, že na ně budeme prostřednictvím takových osob působit nepřetržitě a v dlouhém časovém období“. **Zjevné nerespektování svatováclavské české národně kulturní autonomie protektorátu říší vedlo u jejich českých vyznavačů k projevům jakéhosi kolaboračního vzdoru**, který však neměl nic společného s odbojem. Tento postoj přizivila i naprostá lhostejnost říšských činitelů k náboženskému charismatu svatováclavství. Se svými fundamentálními aspiracemi se musel český katolicismus po pádu druhé republiky rychle rozloučit. Josef Scheinost dospěl k pozdnímu doznání, že za „bezbožecké“ první republiky měla katolická církev mnohem více práv než v Třetí říši. V těchto kruzích, ač nevystoupily z bludného kruhu kolaborace, stále sílil motiv svatováclavského chorálu Nedej nám zahynouti! Byli však i jiní katolíci a Češi, kteří vyznávali **státotvorné a obranné pojetí svatováclavské tradice**, které nebylo nijak v rozporu se státní ideou první republiky, například poválečný český primas Josef Beran. Premiér československé vlády v Londýně Msgre. Jan Šrámek odsoudil druhorepublikovou koncepci svatováclavské státnosti již na podzim 1938. Soudil, že tendenčně a ahistoricky sakralizuje nadvládu německého národa nad českým.

Svatováclavská tradice v protektorátu vyvrcholila v interpretaci Emanuela Moravce a jeho stoupenců. Moravec úplně rezignoval i z elementárních národních, územních a jazykových znaků české identity. Tato linie odpovídala představám nacistické okupační zprávy. Státní ministr pro Čechy a Moravu K. H. Frank konstatoval na aktivu v Karlově Studánce 30. března 1944: „Od počátků jsem dále nenechal růst jakékoliv české obrozenecké hnutí ... Nemáme zájem na českém národ-

ním socialismu nebo fašismu ... České fašisty, vlajkaře ... jsem používal jen jako donašeče a agenty pro SS. Když vlajkař Rys se stal šovinistickým, strčil jsem ho do koncentračního tábora!“

Posun svatováclavské státnosti v pojetí okupační moci a Moravcova aktivismu spočíval v totální identifikaci Čecha s říšskou myšlenkou a národně socialistickým evropanstvím.

Češi se prý musí navrátit ke svému Volkstumu (národnímu svérázu a duchu), kdy „bojovníci čeští, zároveň s německými přišli dobývat půdu pod velikou myšlenkou Říše“. „Chorál svatováclavský“, řečnil Moravec, „nebude už pro nás modlitbou v nouzi, nýbrž slavnou připomínkou slibů, jež jsme dali Říši ... Věrnost svatému Václavu je věrností Říši, ke které kníže Václav měl nejlepší poměr. Jeho politika je politikou Háčovou.“ Moravcovo Kuratorium pro výchovu mládeže proměnilo obraz knížete Václava v mytického nelítostného vůdce, který vede své árijské Čechy do boje proti Židům, československé vládě v Londýně, odboji, Velké Británii, USA a Sovětskému svazu. V tomto duchu, u příležitosti druhého výročí atentátu na Reinharda Hendricha, založil Karl Hermann Frank 4. června 1944 vyznamenání pro příslušníky protektorátu, „kteří se osvědčili vzorným postojem nebo plněním povinností a stálou pohotovostí k nasazení“ a splnili tak odkaz knížete Václava být věrným leníkem říše – Čestný štít Protektorátu Čechy a Morava se **Svatováclavskou orlicí**. Vyznamenaný obdržel, kromě smaltovaného řádu se zlatými, stříbrnými vavřínovými listy či bez nich, diplom v němčině, který byl dílem nejlepších árijských českých výtvarníků.

Epilogem protektorátní interpretace svatováclavské tradice byla existence **Svatováclavské dobrovolnické roty v březnu až květnu 1945**. Sedmdesát sedm českých mládenců bylo odhodláno položit své životy za dohasínající nacismus.

Není třeba podrobně popisovat význam tradice 28. října za okupace Československa. Od demonstrací 28. října 1939 proti nacistické okupaci se 28. říjen stal slovy Jana Masaryka „symbolem trvalého odporu“ a „obnovy ČSR – volné, demokratické, sociálně spravedlivé, evropské a světové“. Obnovené Československo let 1945–1948 přistupovalo k svátkům 28. září a 28. října v duchu legislativy první republiky.

Změna nastala za komunistického režimu. Datum 28. září bylo vypuštěno z památných dnů. Národní a demokratická symbolika 28. října vzbuzovala obavy. Neodpovídala novému heslu „Bez VŘSR by nebylo ČSR“, ani koncepci proletářského a socialistického internacionalismu a socialistického vlastenectví, jehož podstatným atributem byla láska k Sovětskému svazu. Roku 1951 byl za státní svátek vyhlášen místo 28. října 9. květen jako výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. 28. říjen přestal být dnem výročí vzniku samostatného československého státu, ale byl označen jako Den znárodnění. Symbolem obnoveného národního svébytného povědomí a protestem proti sovětské okupaci ČSR se stal 28. říjen roku 1968. Roku 1975 normalizační moc rozhodla, že 28. říjen zůstane významným dnem ČSSR, ale bude dnem pracovním. Za perestrojky v SSSR, kdy došlo k rehabilitaci národních specifik zemí rozvolněného sovětského bloku, byl roku 1988 28. říjen znovu prohlášen za státní svátek jako den vzniku samostatného československého státu.

28. říjen zůstal státním svátkem České republiky i po zániku Československa. Jde o to, aby byl překonán současný pokleslý vztah médií i velké části politické a státní elity ke státnímu svátku 28. října, aby symbolika 28. října napomáhala tak, jak je tomu běžné u státních svátků jiných národů, naplňovat soudobou českou společnost moderními demokratickými hodnotami i sebevědomým vnímáním sebe sama i své státnosti.

Předneseno 28. září 1999 na večeru Nezávislé skupiny „Věrní zůstaneme“, konaném v místnosti státních aktů Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

KE SPORŮM O DĚJINNÉ MÍSTO 28. ŘÍJNA 1918

Doc. PhDr. Luboš Kohout, CSc.

V souladu s výraznou většinou politicky angažované veřejnosti zastávali přední historikové prvního odboje – a zastávají stále – názor, že formování Československa v říjnu 1918 představuje pokrokový dějinný proces v mnoha podstatných ohledech.

Ovšem, též pod vlivem trpkých válečných a poválečných zkušeností, národních a státních proher, ba katastrof, nabývají mezi historiky, politiky, politology, publicisty půdu a rostoucí společenský ohlas apodiktické soudy, jež hledají a domnívají se, že našly základní determinantu našich neblahých národních a státních osudů v destrukci Rakouska a formování Československé republiky.

Nejen v historizující publicistice, nýbrž i v oficiálních, hojně po léta frekventovaných učebnic typu „Dějiny zemí Koruny české“ dochází ke glorifikaci Rakouska-Uherska (balanční mezivelmocenský faktor; nejdemokratičtější režim našich dějin; ochránce práv národů mnohonárodní říše aj.). Naopak představitelé odboje, zejména Edvard Beneš, ale i T. G. Masaryk a další jsou charakterizováni spíše jako negativní dějinní aktéři, ba jako přední viníci „balkanizace“ Evropy, umožňující vypuknutí zkázonosné světové války, válečný i poválečný katastrofický vývoj Evropy i světa. K tomu v současnosti přistupuje i hojně frekventovaná teze o Rakousku-Uhersku, jakožto o významném **předstupni soudobé integrující se Evropy, vzoru hodného následování!** K plnému souhlasu s texty politologa ing. Dalibora Plichty a doc. PhDr. Jana Rataje, CSc. připojuji tuto – nutně jen stručnou – polemickou stat' proti četným zpochybňovatelům smyslu protirakouského odboje i odboje protinacistického, nekomunistického i komunistického, v rámci anti-nacistické koalice v čele s anglo-sovětskou-americkou „velkou trojkou“.

Zahraniční i vnitřní vývoj Rakouska, zejména v druhé polovině 19. století až do vyvolání světové války útokem na malé Srbsko, představoval totální pošlapávání ideálů, z nichž se zrodilo v 16. století: být nejprve protitureckou hrází Evropy a později balančním mocenským faktorem mezi Německem a Ruskem. Na cestě k „hodině dvanácté“, k plnému rozkladu monarchie, vidím některé rozhodující mezníky: v zahraničně politické oblasti smluvně zakotvené přimknutí se k mocnějšímu Německu, usilujícímu o světovládu, jakož i neschopnost vymanévrovat se včas z prohrané války separátním mírem s Dohodou.

V oblasti vnitřního vývoje zaznamenávám především:

- Výrazné, snad až 150leté opoždění kapitalistického, ranně demokratického vývoje za Anglií, Holandskem, Skandinávií, severním a středním Německem, „galikanistickou“ katolickou Francií, Belgií, Švýcarskem, také v důsledku bělohorského vítězství španělsko-katolické habsburské protireformace;
- Opakující se nezdary úsilí mnohých politických představitelů malých národů o formování rovnoprávné rakouské federace. Trvající, ba prohlubující se hegemonie Němců v Předlitavsku a Maďarů v Zalitavsku;
- Smutný fakt opožděné, nedokonalé, tlakem zcela obtížně vynucené demokratizace (všeobecné volební právo zavedeno až na počátku 20. století);
- Neschopnost, nevěle mocensky i ekonomicky nastupující buržoazie vypořádat se s feudálními, polofeudálními a bigotně klerikálními přežitky;
- Rostoucí mocensko-politický vliv byrokratického aparátu, různých mimoparlamentních klik a uskupení, zejména armádních špiček. Na těchto základech se rozvíjel proces, vedoucí k pádu, rozkladu monarchie, **od možnosti k pravděpodobnosti, nevyhnutelnosti, k faktu.**

Ve všech těchto oblastech byla Československá republika **negací** Rakouska-Uherska, byť zdaleka ne ideální, důslednou a úspěšnou. Nicméně zvláště nutno vyzvednout, že parlamentně demokratické Československo bylo v střední a jihovýchodní Evropě v mezidobí obou válek jedinou zemí, kde nedošlo k násilným, mnohdy krvavým, pučistickým nastolením fašistických a polofašistických režimů! Československo sice neproměněno ve federaci, avšak systém poměrného zastoupení umožnil účinnou obranu národních práv a vyloučil útlak menšin! Propaganda SdP sice o něm hodně hlasitě pokřikovala, ale drtivou podporu československých Němců získala SdP především poukazem na většího postižení Němců než Čechů hospodářskou krizí počátkem třicátých let. To na rozdíl od již nacistického Německa, kde krize doznávala ...

První republika zajišťovala, mimo jiné pozemkovou reformou, zrušením církevních i šlechtických privilegií a mnohým dalším (mj. i zrovnoprávněním církví) závažné likvidování – za Rakouska přetrvávajících – feudálních reziduí. V té souvislosti některé akty soudobého režimu, zejména majetkové restituce jsou zaměřeny ne pouze proti minulému režimu, nýbrž, žel, i proti demokratizujícímu režimu prvorepublikovému. To v rozporu s převažujícím veřejným míněním, někdy i s platným právem...

Formování samostatné Československé republiky umožnilo zabránit předválečné maďarizaci Slováků a dalo rozhodující impuls k všestrannému nástupu, rozvinutí slovenského národního obrození.

Podle plánů rakousko-německé válečné politické reprezentace z Velikonoc 1915 měl být v případě válečného vítězství centrálních mocností český národ totálně germanizován, tedy likvidován.

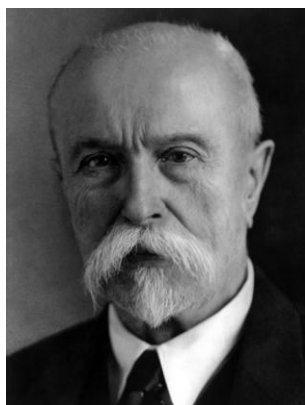
Podruhé tomu tak mělo být po skončení druhé světové války, pro nacismus vítězné. Té první genocidě zabránilo vítězství Dohody, na němž participovaly československé legie, té druhé vítězství antinacistické koalice s velevýznamnou účastí SSSR a s participací českého a slovenského domácího a zahraničního odboje na západní, africké, zejména pak východní frontě. Tradice 28. října se takto nerozlučně prolíná s tradicí dvou odbojů – 1914–1918 a 1939–1945, jejichž **smyslem a dosaženým cílem bylo zabránit genocidě obou bratrských národů, českého a slovenského a zabezpečit nezávislost a prosperitu, pokud možno v mírových, demokratických, národně i sociálně pro všechny vrstvy (či třídy) únosných podmínkách.**

Pokud by v totálním rozporu s dějinnou logikou – bylo Rakousko i v případě dohodového vítězství a jeho příklonu k ní zachováno, tvořili by je pouze Němci, Maďaři, Češi, zbytky Slováků; všechny ostatní národy by se stejně připojily ke svým již existujícím státním „Piemontům“ (Itálie, Jugoslávie, Rumunsko). Při obnovené německé převaze ve střední Evropě by se Češi nikdy nemohli těšit nějakému výsadnímu postavení, jak ve svých pracích bez důkazů účelově fantazírovali kupříkladu z trojice podivných „podivenů“ právník Petr Pithart a lékař Petr Příhoda. Pozdější to signatáři „Smíření 95“, servilního vůči sudetoněmeckému landsmanšaftu.

V nějaké druhé světové válce by se o osudu Evropy i světa rozhodovalo (jak tomu i bylo!) na bojištích, zejména na východní frontě. Těž s českorakouskou potravou pro děla.

Praha, březen 2007

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK SE ZASLOUŽIL O STÁT (7. 3. 1850 – 14. 9. 1937)

Tomáš Garrigue Masaryk
Podobizna z r. 1934

Z poselství Národnímu shromáždění přednesené T. G. Masarykem dne 22. 12. 1918:

„Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu, hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vláda věcí Tvých k Tobě zase se navrátí, ó lide český, a pro tuto naději Tebe dědicem činím všeho toho, co jsem koli po předcích svých byla zdělila a přes těžké a nesnadné časy přechovala, nýbrž i v čemkoli dobrém skrze práci synů mých a požehnání Boží, rozhojnění jsem přijala, to všechno Tobě odkazuji“ ...

Prorocství-modlitba Komenského vyplnila se doslova; náš národ je svobodný a nezávislý a vstupuje vážen a podepřen všeobecnou sympatií do společnosti evropských národů. ...

My, Čechové a Slováci, nemohli jsme v tomto světovém boji stát stranou... Vybudování našeho státu a jeho udržení proti německému náporu na východ, naše reformace a její ideály, naše utrpení protireformačního násilí způsobené Habsburky, zneužívajícími náboženství pro své nízké hmotné cíle, a naše probuzení, vedené ideou humanity a vyplývající z ní demokracie – osud našeho národa přímo logicky jest spjat se západem a jeho moderní demokracií.

Bismarck řekl, že ten, kdo je pánem Čech, je pánem Evropy. Označil takto svým způsobem zvláštní světové postavení našeho národa. Jsme nejzápadnější slovanská větev ve středu Evropy a odolali jsme poněmčovacímu náporu Němců na východ. Dnešní vítězství umožnila nám naše národní houževnatost a k tomu země od přírody bohatá. Naše vítězství je také vítězstvím ostatních malých národův, ohrožovaných Rakouskem a Německem.

Světové i naše poměry vyžadují pronikavé sociální reformy; demokratická rovnost vylučuje všeliké vykořisťování a panství třídní.

Velké oběti na životech a statcích nevyšly nadarmo. Dosáhli jsme svého cíle. Teď se vynasnažíme, abychom si ho navždy zabezpečili...“

Redakce: J. Skalský

Připravil: JUDr. O. Tuleškov

Vydalo Křesťanskosociální hnutí ve spolupráci s Nezávislou skupinou „Věrní zůstaneme“ jako svou 207. publikaci určenou pro vnitřní potřebu vlasteneckých organizací a pro potřebu studentů zejména na středních i vysokých škol. Publikace neprošla autorskou ani jazykovou úpravou. Praha, duben 2002. Vydání první 1999, druhé 2000, třetí rozšířené 2007, celkový náklad 2000 výtisků, Praha. Kontaktní adresa: JUDr. Ognan Tuleškov, Na Čihadle 18, 160 00 Praha-Dejvice. Web: www.ksl.wz.cz E-mail: vydavatel@seznam.cz